Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий.

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

№ 35 (471) 1937 ий 15 ийуль, изарньа № 35 (471)

Сайлымэ закон пэҥгыдэмдалтын

ССР Ушэм ЦИК-ын сэссийжэ „СССР Вэрховно Совэтыш сайлымэ нэргэн положэньым" ик йӱк дэнэ пэнтыдэмдэн.

Тидын нэргэн увэрым пӱтынь совэт эл пэш кугу куанымаш дэнэ вашлийэ. Совэт калык тидэ законым у вий дэнэ саламла. Вэт тидэ сайлымэ законышто совэт Конститутцым ыштышын—кугу Сталинын гэнийжэ, куатшэ пыштылтын. Тидэ законышто социалист дэмократийын кугу принципшэ тӱрыс да пэш раш ончыкталтын. Сайлымэ закон совэт граждан-влакын праваштым тӱрыс шукташ, нунылан сайлымаштэ активнэ участвытлашышт чыла йӧным ыштэн.

Мэмнан сайлымэ законлан нымогай оговорко дэн ограничэньат укэ. Мэмнан сайлымэ закон шотышто Сталин йолташын у Конститутцо проэкт нэргэн ойлымыжо пэшак лачлан толэш. Совэт Ушэмын сайлымэ законжылан „... активнэ дэн пассивнэ граждан-влак укэ улыт, тудлан чыла граждан-влак активнэ улыт. Тудо пӧрйэҥ дэн ӱдрамаш коклаштэ, кусныдэ илышэ да кусныл илышэ коклаштэ, улан да нимодымо коклаштэ нимогай ойртышымат ок признаватлэ. Тудлан чыла граждан-влэк шкэ права шотыштышт тӧр улыт. Имущэствэнэ положэньэ дэнэ огыл, могай наций гыч улмо дэнэ огыл, служэбнэ положэньэ дэнэ огыл, а кажнэ гражданинын шкэ способностьшо, шкэ пашажэ общэствышт тудын положэньыжым ончыктат". (Сталин)

Тыгай сайлымэ закон ик элыштат укэ да капитализм годым лийынжат ок кэрт. Мэмнан закон—Октьабрь социалист рэвольуцо сэҥымын, коммунист партий, кугу Сталин вуйлатымын рэзультатшэ.

Сайлымэ закон пэнгыдэмдалтын. Совэт Ушэмын гражданинжэ-влак шушаш сайлымашым у сайлымэ закон почэш эртараш тӱҥалыт.

ССР УШЭМ ЦИК-ын НЫЛЫМШЭ СЭССИИЖЭ ШКЭ ПАШАЖЫМ ПЫТАРЭН

7-шэ ийульышто Крэмльысэ Кугу дворэцэш ССР Ушэм ЦИК-ын нылымшэ сэссийжэ почылтын.

Сэссий шкэ пашажым ышташ тӱҥалэш. ССР Ушэм ЦИК члэн-шамыч вэрышкышт шинчыт. Залыштэ шуко ушэ—промышлэннэ прэдприйатьэ дэн транспорт стахановэц - шамыч, столицэ шэмэр-шамычын прэдставитэльышт, молат улыт.

19 часат 15 минут. Прэзидиумыш **Сталин, Молотов, Калинин, Каганович, Ворошилов, Андрэйэв, Микойан, Чубарь, Косиор, Жданов, Йэжов, Хрущэв, Йаковлэв, Льубчэнко** йолташ-шамыч лэктыт. Залыштэ кужун сово кырымаш йатыр минут шуйна. Саламлэн кычкырмаш шэргылтэш: „**В и й а н лийжэ Сталин йолташ**"!. Сталин йолташлан—ура!"

Сэссийым **М. И. Калинин** йолташ кӱчыкын ончыл мутым ойлымо дэнэ почын.

Варажым сово кырэн вашлиймэ дэнэ **Я. А. Иаковлэв** йолташ „Совэт Социалист Рэспублик Ушэм Вэрховно Совэтыш сайлымэ нэргэн положэньэ" проэкт нэргэн докладым ыштэн

8-шэ ийульышто Я. А. Йаковлэв йолташын докладшэ почэш прэний лийын.

9-шэ ийульышто заклььучитэльнэ засэданьым М. И. Калинин йолташ почэш. Эр засэданьыштэ Моско облисполком прэдсэдатэль **Филатов** йолташ, акадэмик **О. Ю. Шмидт**, молат ойлэныт.

Пытартышлан прэнийыштэ Акимов райисполком прэдсэдатэль (Днэпропэтровск область) **Кипэнко** йолташ ойлыш. Тудын ойлэн пытарымыжэ дэч ончыч, прэзидиумыш **Сталин** йолташ лэктэш. Сэссийыштэ участвоватлышэ да уна-шамыч чылалат шогалын, Социализм Конституцийым ыштышэ, калыкын вождьшо Сталин йолташым кужун сово кырымэ дэнэ ваш лийыт. Иатыр жап маркэ саламлэн кычкырмаш шэргылтэш: „**С т а л и н йолташлан—ура!**", „**Вийан лийжэ Сталин йолташ!**"

Кипэнко йолташын ойлэн пытармэкыжэ, мутым **Булганин** йолташ налэш. Тудо Иаковлэв йолташын докладшэ почэш прэнийым чарнаш, манын ойым луктэш. Варажым Льубчэнко йолташ сайлымэ законым кагашэн налмэ почэш—108-шэ статьаш ик тӧрлатымаш пурэн, манын сэссийлан увэртара. Тидэ тӧрлатымашым сэссий „Положэньым" пэнтыдэмда. Умбакыжым сэссий Социалист кугыжанышын сайлымэ законжым йӧршэшлан пэнтыдэмдыш.

9-шэ ийульышто ССР Ушэм ЦИК-ын нылымшэ сэссийжэ шкэ пашажым ыштэн пытарыш. Прэдсэдатэль Калинин йолташ сэссийым пэтырмылан шотла.

Йошкар-Ола музэй.

СССР ЦИК-ыштэ

А. А. АНДРЭЙЭВ да А. Ф. ГОРКИН ЙОЛТАШ-ШАМЫЧЫМ СССР ЦИК ПРЭЗИДИУМ ЧЛЭНЛАН САЙЛЫМЭ

Андрэй Андрэйэвич Андрэйэв йолташым (ВКП(б) Цэнтральнэ Комитэт сэкрэтарь) да **Алэксандр Фэдорович Горкин** йолташым СССР Цэнтральнэ Исполнитэльнэ Комитэт Прэзидиум члэнлан сайлаш—СССР ЦИК пунчалын.

СССР ЦИК сэкрэтарь **Иван Алэксэйэвич Акулов** йолташым чэрлэ улмыжлан (йодмыжо почэш) сэкрэтарь паша гыч утарымэ.

СССР ЦИК сэкрэтарьлан **Алэксандр Фэдорович Горкин** йолташым сайлаш манын, СССР ЦИК пунчалын.

* * *

„Спартак" командын чаплын сэҥымыжэ

Басконийын (Испаний) талэ футболистшэ-влак нэргэн „Иамдэ лий" лудшо-шамычат палат. Совэт Ушэмыш пэрвой толмышт почэш нуно Москосо „Динамо" дэн „Локомотив" футбол командэ-влакым сэҥэныт. Лэнинград „Динамо" дэнэ модын толмэкышт 5 ийульышто адакат Москошто „Динамо" командэ дэнэ модыныт. Ты годымжо „Динамо" командэ моло общэствыла гыч сай футболист-влакым ойрэн налын модын. Но тугэ гынат, Басконий футболист-влак адакат „Динамо" командым 7:4 шот дэнэ сэҥэныт.

8 ийульышто Моско „Динамо" стадионэш Басконий футболист-влак уэш пэнгыдэмдымэ „Спартак" общэствын командыжэ дэнэ модыныт. Ты годымжо совэт футболист-влак шкэныштын куат дэн мастарлыкыштым чаплын ончыктэныт. „Спартак" командэ Басконий командым 6:2 шот дэнэ сэҥэн.

Тачэ испан футболист-влак **Кийэвысэ „Динамо"** дэнэ вашлийыт. Тылэч вара нуно **Минск** (Бэлорусий) да **Тбилисыш** (Грузий ССР) кайат.

Форпост сбор

4 ийульышто Кужэнэр йоча коммунысо форпостын Киров лӱман отрьадшын сборжо эртыш. Сборышто „ССР Ушэм оборонэ пэнтыдэмдымэ" займ нэргэн кутырышт. Тушман-влаклан вашмут пушо займым пионьэр-влак пэш куанэн ваш лийыч.

Ты сборышто 30 пионьэрвлакым Иыван-Солаcэ пионьэр лагэрыш колташ пунчальыч.

Токмэтов Ник.

Кужэнэр йоча коммун.

57

Моско—Йӱдвэл польус—Йӱдвэл Амэрикыш нигушак шичдэ чоҥэштымаш

Правитэльствэннэ комиссын увэртарымыжэ

Правитэльствэ Совэт Ушэм Гэрой **М. М. Громов**, майор **А. Б. Йумашэв** да кумышо ранг войэннэ инжэнэр **С. А. Данилиным** Моско—Йӱдвэл польус—Йӱдвэл Амэрик маршрут дэнэ нигушак шичдэ чоҥэшташ йодмышт дэнэ кэлшэн.

Старт 1937 ий 12 ийульышто 3 часат 21 минутышто Моско лишнэ Щэлков аэродромышто лийэ. Самольот Зэмльа Франца Иосифа—Йӱдвэл польус—Лэдовитый окэан—Йӱдвэл Амэрикыш чоҥэштэн.

Пэрэльотыш „АМ—34“ моторан „АНТ—25“ самольот дэнэ каймэ.

Самольот экипажыштэ улыт: Совэт Ушэм Гэрой **М. М Громов**—командир, майор **А. В. Йумашэв**—кокымшо пилот, кумышо ранг войэнинжэнэр **С. А. Данилин**—штурман.

Пэрэльотым организоватлышэ правитэльствэннэ комисс:

М. Рухимович, М. Каганович, А. Туполэв, Я. Алкснис, О. Шмидт.

СТАЛИНСКИИ КУГУ ТРАССЭ ДЭНЭ

12 ийульышто 3 часат 21 минутышто эрдэнэ пэш кугу йошкар шулдыран „АНТ—25“ самольот Моско лишнэ улшо Щэлков аэродром гыч Йӱдвэл польус гоч Йӱдвэл Амэрик сэр вэлкэ чоҥэштэн.

Нигушак шичдэ кугу чоҥэштымаштэ участвоватлышэ лӱддымӧ йэҥ—Совэт Ушэм гэрой Громов, кокымшо пилот—майор Йумашэв да штурман—кумышо ранг войэннэ инжэнэр Данилиным Щэлков аэродром гыч лишыл йолташышт да паша ыштымэ йолташышт-шамычым ужатэн колтэныт.

* * *

Громов, Йумашэв дэн Данилин йолташ - шамыч чоҥэшташ 1936 ийыштак йамдылалташ тӱҥалыныт. 1937 ий шошым Чкалов, Байдуков да Бэльаков дэнэ пырльа правитэльствэ дэч ССР Ушэм гыч Амэрикыш Йӱдвэл польус гоч чоҥэшташ разрэшэныым пуаш йодыныт. 10 ийуньышто Громовым Сталин йолташ дэкэ ӱжыныт.

Кабинэтыш пурымэк, — манэш Громов йолташ,—кугу ӱстэл тӧрыштӧ Сталин, Молотов дэн Ворошилов йолташ-шамычым ужым. Тыштак Нэлэ Промышлэнность Калык Комиссар Мэжлаук йолташ, Обороно Промышлэнность Калык Комиссар Рухимович йолташ, обороно нарком замэститэль—кокымшо ранг командарм Алкснис йолташ да профэссор А. Н. Туполэв ыльыч.

Иосиф Виссарионович воштылалшыла саламлэн мыйын кидэм кормыштальэ. Тугак Молотов дэн Ворошилов йолташат мыйым шокшын саламлыщт.

Мый Йӱдвэл польус гоч чоҥэшташ разрэшитлаш йодмэм каласэн пушым. Мый чоҥэштышаш план нэргэн, машина да мотор нэргэн раш каласкалышым. Каҥашымаш тӱҥальэ. Сталин йолташ чоҥэшташ кӱлэш да огэш кӱл маншын ойлымыштым колыштмэкшэ мэмнан йодмынам шукташ йӱкла. Тунамак рисковатлаш огыл, кӱлэш лиймэ годым Йӱдвэл Амэрикын кэч могай пунктэшыжат шинчаш трэбоватлыш.

* * *

Лӱддымӧ „АНТ—25“ экипаж Моско гыч Йӱдвэл Амэрикыш Йӱдвэл польус гоч Чкалов, Байдуков да Бэльаков каймэ йӱж корным адак ик гана провэрӓтлэн, сэҥэн налмэ рэзультатыштым пэнгыдэмдымэ шот дэнэ чоҥэшта. Тидэ корно—ССР Ушэм дэн Амэрик коклаштэ эн кӱчык йӱж корно. Тудым мэмнан кугу родин почын да тачэ шкэ ончыланжэ тыгай задачым шында—тэнийак ССР Ушэм дэн Йӱдвэл Амэрикыш Йӱдвэл польус гоч йӱж корным ыштэн шукташ. (ТАСС).

„АНТ—25“ самольот Рудольф остров ӱмбалнэ

12 ийульышто Рудольф остров гыч молний дэнэ тыгэ увэртарэныт: Моско гыч Йӱдвэл польус гоч Йӱдвэл Амэрикыш чоҥэштышэ „АНТ—25“ самольот 22 часат 01 минутышто Рудольф островысо контрольно пунктым эртэн каiэн.

Рудольф остров зимовко начальник—Лобан.

* * *

Самольот борт гыч колтымо пытартыш радиограммыштэ тыгэ ончыкталтэш:

12 ийуль, 23 часат 10 минут. Циклонышто кайэна. Чоҥэшташ нимат огэш кой. Чыла сай.

13 ийуль 0 часат 15 минут. Циклонышто чоҥэштэна. 86 градусан широташтэ, 58 градусан долготаштэ улына. 4.500 мэтр кӱкшытыштӧ чоҥэштэна.

(ТАСС).

„АНТ—25“ самольот гыч пытартыш радиограмм

13 ийуль. 2 часат 07 минут эр. Арктикым сэҥэн налшэ Папанин, Крэнкэль, Ширшов, Фэдоровлан салам лиймэ.

„АНТ—25“ самольот экипаж—Громов, Данилин, Йумашэв.

3 часат 14 минут. Польус дэкэ шуна. 2700 мэтр кӱкшытыштӧ чоҥэштэна. Часлан 160 километрым кайэна. Йужышто тэмпэратур 8 градус йӱштӧ. Экипаж таза. Чыла сай.

Данилин.

4 часат 50 минут. 88 градусан широташтэ, 120 градусан долготаштэ улына. Чыла сай.

Данилин.

2-шо могыр „Иамдэ лий“.

„У Азйал“ колхозышто (Сотнур район) Марий АССР Конституцо пэнгыдэмдымэ кэчын кугу пайрэм лийэ.
Сӱрэтыштэ: колхоз хор урэмыштэ мура.

ИСПАН САР ФРОНТЛА ГЫЧ

Рэспубликанэц-влак рӱдӧ фронтышто 5-шэ ийульышто тушман ваштарэш наступльэным тӱҥалыныт ыльэ. Тидэ наступлэныым чактарашлан лиййн, тидэ районышто тушман шкэнжын виijым пэнгыдэмдэн. Рэспубликанэц-влак наступлэныым ыштымышт дэнэ 7-шэ ийульышто Брунэтэ (Мадрид дэч кас вэлышкэ) пунктым сэҥэн налыныт. Тушман тыштэ контратакым ыштэн. Но рэспубликанэц-влак шкэ сэҥэн налмэ тэрриторийышт гыч изишат чакнэн огытыл. Рэспубликанэц-влак ончыкыжат наступатлэныт да, у позицым сэҥэн налын, Гвадаррамэ энгырымат вончэныт.

Тидэ жапыштэ рэспубликанэц-влак Сэсэна вэлышкыла (Мадрид дэч йӱд вэлкыла) наступлэныым ыштымышт годымат у позицым сэҥэн налыныт.

Мадрид йырысэ фронтын чыла сэктырлаштыжат рэспубликанэц-влакын авиацышт пашам сай ыштэн. Мадрид ӱмбалнэ рэспубликанэц-влакын 20 самольотышт мӓтэжник-влакын самольотышт ваштарэш йужышто крэдалын. Тидэ крэдалмаштэ мӓтэжник-влакын 7 самольотыштым шалатымэ, рэспубликанэц-влакын 1 самольотышт пытэн.

Кушкыл-влак дэнэ опытым ыштылам

Тӱрлӧ кушкыл-влак мыйым пэшак интэрэсоватлат. Сандэнак мый кодшо туҥэммэ ийыштэ ботаникым пэш йӧратэн туҥэмым. Кызыт кушкыл-влак дэнэ тӱрлӧ опытым ыштылам. Тидэ мланэм адак кугу пайдам пуа. Тэлым налмэ шинчымашэмым кумдангдаш, пэнгыдэмдаш полша.

Тэний мый шкэмын изи пакчашэм помидорым, кэчшудым, кийарым, дыным, тыквам, фасольым, салатым шындэнам. Нуным сайын ончэн куштэм. Нинэ кушкыл-влакын кунам лэкмыштым, лышташым лукмыштым, пэлэдмыштым днэвникыш вовэн шогэм. Тэвэ 22 мартыштэ парникэш помидорым шындышым. 24 мартыштэ нэрэшташ тӱҥальэ, а 30 мартыштэ 4 лышташан лийэ. 2 ийуньышто тудым йырангыш налын шындышым, 25 ийуньышто пэлэдалтэ. Моло кушкыл-влакын кушмыштымат тыгак шымлэн шогэм. Ындэ нинэ кушкыл-влакын саска лиймыштым шымлаш тӱҥалам.

Гэрасимов Саньу.

Вэликополь ПКШ, Оршанкэ р-н.

ОНЧЭН КОШТМАШ

Эрдэнэ лэвна кодэн йалым,
Мэ толна тӱшка дэн кожлаш.
Кидэш налынна йандар атым,
Пэш сайэ кожлаштэ кошташ.

Кожлажэ чийалын постожым
Ужаргым. Лӱшка эрдэн эр.
Шуйалэ кэчат чинчэ йолжым,
Шарла ӱжара пэш чэвэр.

Шӱшка изи шӱщпык йонгалын,
Йырваш пэшак сылнын шокта.
Кавасэ турийжэ чӱчкалын
Пэлэдшэ пӱртӱсым мокта.

Кучэнаш ншалым, йыл-шукшым,
Учитэль ойла мэмналан:
— Кучаш тӱҥалат гын
шыҥшалым,
Кӱрлэш почшым—кид гыч
утлашлан.

А шукшым ончаш пэш оҥай—
Укэ тудын йолжо—нушкэш.
Чыла тудын каппэ кольча гай,
Коштэш да коштэш, шуйна да
туртэш.

Ший колжо тӧрштa „пульт“
ыштальн,
Вӱд онго чӱчкэн куржалэш
Мэ кайышна пуп дэнэ ийалын,
Мардэж пэш шыман пуалэш.

Чалай Васлий.

ЙОЧА СПАРТАКИАДЭ

Рэспублик йоча спартакиадэ 5-шэ июльышто тӱҥальэ. 7-шэ июльышто пытыш. Спартакиадыштэ 14 командэ участвоватлыш. Тидэ йоча спартакиадылан Торйал дэн Ронго район-влак сай йамдылалтынытат да командыштым жапыштэ колтэн шуктэныт. Тидын дэнэ пырльэ удан йамдылалтшэ район влакымат луктын ончыктыдэ ок лий. Мутлан Параньгэ дэн Марий Турэк район-влакын командышт вараш кодын тольыч. А Шэрнур, Йоласал дэн Косолоп район влак тидэ йоча спартакиадыш тулэчат шöрын ончэныт: нуно ик командымат спартакиадыш колтэн ышт кэрт. Тидэ лийшэ факт—йоча-влак ӱмбакэ нунын мӱндырчын, парньа-вошт ончымышт дэнэ иктак.

Тугэ гынат, тидэ тэнийсэ йоча спартакиадэ, кодшо ий дэнэ таҥастармашэ, ик мыньар сэҥымаш влак дэнэ эртыш. Тидэ кум кэчэ коклаштэ тӱрлö ийготан йоча-влакат ӱчашымаштэ сай рэзультатвлакым ончыктышт. Тэвэ 13-14 ийаш ӱдыр-влак кокла гычСанина (Ронго гыч) 60 мэтрым 9,1 сэкунд куржын пэрвой вэрым нальэ. Тудак гранатым 24 мэтрат 35 сантимэтрыш кудалтэн сай рэзультатым ончыктыш. Кӱкшытыш тöрштымаштэ 13-14 ийаш рвэзэ-влак кокла гыч Богородэцкий пэрвой вэрым нальэ. Тудо 1 мэтрат 39 сантимэтрым рэйкэ гоч тöрштэн лэктэ. Кызыт альэ пэнгыдэмдымэ огыл гынат, тидэ рэспубликысэ рэкордлан шотлалтэш. 100 мэтрыш куржмаштат сай рэзультат-влак улыт. Тэвэ Мухин (Йошкар Ола) 100 мэтрым 13,4 сэкундышто куржын, пэрвой вэрым нальэ.

Эстафэтыштэ пэрвой вэрым Йошкар-Ола да кокымшо вэрым Ронго кумышо вэрым Звэнигово командэ-влак нальыч.

Волэйбол дэнэ модмаштат Йошкар-Ола сэҥыш. Пӱтыньэкшымак гын, тэнийсэ рэспубликысэ йоча спартакиадыштэ пэрвой вэр Йошкар-Ола командылан судитлалтэ. Тудо 56 очком погэн. Кокымшо вэрышкэ Ронго командэ лэктэ—тудын 36 очко.

Сотнур район, Лажйал йал совэт „У кэчэ" колхозышто пионьэр шамыч Иванов А. дэн Сэмьонов И. колхозник шамычлан льгот нэргэн пунчалым лудыт.

Каникул эртарымэ нэргэн увэр-влак

Мэ, Вэликополь пэлэ кыдалаш школышто (Оршанкэ район) тунэмшэ, пионьэр-влак кэнэж каникулнам моштэн эртарэна. Ойар кэчэ годым Какшан вӱдыш погынэн йӱштылаш коштына. Йӱштылмына годым врачын кӱштымыжым эрэак илышыш пуртэн толына. Вӱдыштö 10 минут дэч коч нигунамат огына шого. Йӱштылмö дэч ончыч вуйым шовыч дэнэ пӱтырэн, вургэмым кудашын шокшо ошмаштэ могырым калитлэн кийэна. Адак олыкыш кайэн, тӱрлö пэлэдыш дэн насэкомыйым погэн гэрбарийым, коллэкцийым ыштэна. Тэ, пионьэр йолташ-влак, кэнэж каникулдам кузэ эртарэда? Врачын кӱштымыжым кузэ илышыш пуртэн шогэда? Возыза.

Гэрасимов Саньу, Оршанкэ район. Вэлакополь ПКШ.

Йара жапым вэсэлан эртарэм

Мый Мустай пэлэ кыдалаш школым (Шэрнур р-н) тунэмын пытаршым. Ындэ 1 сэнтьабрь мартэ йара улам. Йара жапым культурно, вэсэлан эртарэм. Сай ийгэчан годым могырэм калитлэм. Иал дэч торак огыл, сылнэ йэр йылгыжын шинча. Мэ йоча-влак дэнэ тидэ йэрышкэ йӱштылаш коштына. Иара жап годым газэтым, сылнэ литэратурым лудына. Мый кызыт колхозышто пырдыж газэт луктaш полшэм.

Паймаков Очий.

Мэ чыланат кум оборонно значокан лийнэна

Октьабр рэвольуцин 20 ийдалык тэммэ пайрэмжэ вашэш мэ чыланат кум оборонно значокан лийнэна. Тидым шуктaш кажнэ пионьэр дэн тунэмшын кугу чэсть пашажэ. Но мэмнан Сотнур районышто значоквлаклан нормым пумаш паша пэш начар кайа. Мэмнан Пöтйал пэлэ кыдалаш школышто лач ик тунэмшын гына ик оборонно значокшо уло. ЮВС значоклан кандашын апрэльтылзыштак нормым пуэнна ыльэ гынат, альэ мартэат значокым пуэн огытыл. Тугак мэмнан школышто иктат БГТО значоклан нормым пуэн огыл.

Мэ тидэ кэнэж каникул жапыштэ чыланат оборонно значок-влаклан нормым пуэн пытараш шонэна. Тидым районысо осоавиахим совэт ушышкыжо налжэ ыльэ.

Фэдотов Йыван.

Гэрасимов пэдальнэ автомобильым ыштэн

Гэрасимов Ваньу—кызыт каникулышто. Тудо йара жапым моштэн кучылтэш, тӱрлö модыш-влакым ыштылэш. Шкэжэ 14 ийаш вэлэ гынат, модэль влакым ыштылаш пэш мастар. Модэль вэлэ огыл, Ваньу йоча вэлосипэдым, пэдальнэ автомобильым ыштэн. Гэрасимов шкэ автомобильжэ дэнэ изи йоча-влакым шындэн кондыштэш.

В. Шибаков.

„Маман-Мучаш колхоз, Йошкар-Ола р-н.

Сайлымэ Закон мэмнан дэнэ да нунын дэнэ

СССР Цэнтральнэ Исполнитэльнэ Комитэтын IV Сэссийжэ пашажым пытарыш. „СССР Вэрховно Совэтыш сайлымэ нэргэн Положэньэ" ик йӱк дэнэ сайэш шотлалтэ. Тӱньаштэ эн дэмократичнэ Сайлымэ закон йöршын пэнтыдэмдалтэ Тидэ Законым Сталин йолташын ыштымэ СССР Конституций пӱтыньэк палэмдэн ыльэ.

Мэмнан Сайлымэ Законна почэш могай калык гыч улмым ончыдэ, вэра кучымым, тунэмшэ альэ тунэмдымэ, социальнэ шотышто могай гыч лэктынат,—чыла тидым ушыш налдэ,—ушдымо альэ сайлымэ праваштым суд дэвэ лишитлымэ огыл гын, молышт чыланат,—СССР-ын 18 ийыш шушо гражданышт-влак сайлэнат, сайлалтынат кэртыт. Капиталист эллаштэ тыгай кумда Закон укэ. Граждан-влакым нуно тӱрлö йöн дэнэ сайлымэ правашт дэч лишитлат. Мутлан, Амэрикыштэ гын, кöн пойанлыкшэ укэ,—тудлан правамат огыт пу.

Совэт Ушэмын Сайлымэ Законжо Сталинский Конституций сэмынак интэрнациональнэ Закон. Тидыжэ чыла нацийынат тöр праван улмыжо гыч лэктэш. Йатыр капиталист эллаштэ изирак наций да расвлаклан сайлымэ правам огыт пу. Мутлан Амэрикымак налына. Тушто нэгр-влак сайлымэ права дэч корангдымэ улыт. Тыгак Польшыштат изирак калыкын праваштым шыгрэмдат.

СССР-штэ ӱдрамаш-влак пöрйэнг дэн тöрак сайлат, сайлалтытат. Тыгай буржуазно-дэмократичэский эллаштат: Францийыштэ, Бэльгийыштэ да Швэйцарийыштэ ӱдрамашвлак (элыштэ пэл калыкшэ) сайлымэ права дэч посна улыт.

Тидат вэлэ огыл, эн дэмократичэский манмэ буржуазный эллаштат армийыштэ улшо рвэзэ-влакын сайлымэ правашт укэ. А мэмнан дэнэ Йошкар Армийыштэ улшо граждан-шамыч сайлэнат, сайлалтынат кэртыт. Буржуазий армийым лачак шэмэр калыкым пызыраш да ик мландым да вэс мландым шупшын налашлан гына куча. Мэмнан Йошкар Армийыштэ улшо-влак чыланат тöр праван Совэт гражданин улыт. Шкэ родинаштым аралмаш—нунын чэслэ пашашт. Нуно эрыкым аралат.

Сталинский эпохылан айдэмэ нимо дэч шэргэ! Социалист государствыштэ айдэмылан чыла права уло. Капиталист эллаштэ тӱрлö „законым" мушо лийын, айдэмым айдэмылан шотлыдэ сайлымэ дэч öрдыш корандэн шогат гын, мэмнан дэнэ йöршэш вэсэ. Мэмнан дэн ик йэнгын йӱкшымат огыт йомдарэ.

Мутлан. Сайлымэ жапыштэ иктаж кö больницыштэ, санаторийыштэ, курортышто, дом отдыхышто альэ сусыр-влак пöртыштö лийшэ-влаклан посна сайлымэ участкым ыштaлтэш. Иктат шкэ шонымыжым каласыдэ ынжэ код. Кажнэ совэт гражданинат родинажын политик илышыжэ дэч öрдыжэш ынжэ код.

„ССР Ушэм гражданинлан ССР Ушэм Вэрховно Совэтыш сайлаш да сайлалташ праважым шуктымаштыжэ иктаж кö öкымлэн, ондалкалэн, лӱдыктылын альэ подкупатлэн чараклылэш гын, тудо 2 ий мартэ сроклан эрык дэч посна кодалтэш". (Сайлымэ нэргэн положэньын 111-шэ статьйажэ).

Фашист-влак гын, массын чыла праважым шинча орак лавраш тошка. Гэрманий дэн Италийыштэ фашизм дэмократийым шалатэн, калыкын сайлымэ праважым йöршын пытарэн. Нуно шагал калыкан нацийым да расэ-влакым айдэмылан огыт шотло. Нунын дэн айдэмэ лӱм укэ. Ик сайлэн налмэ расэ вэс шагал калыкан расым сэҥымэкшыт нуным кулым савырат.

Сталинский эпохын Сайлымэ Законжо айдэмэ кочшо фашизмлан пэш кугу намысым конда, нунын шакшылыкыштым тӱньалан адак ик кана ончыкта. Нигöлан пудырташ лийдымэ Совэт Ушэмын Сайлымэ Законжо—капиталист-влак дэн авырналтмэ дэч да тудын троцкист-бухарин шпионжо-влак дэч родиным аралымаштэ пэш кугу орудий.

ЛАГЭРЫШТЭ ВЭСЭЛАН, ПАЙДАЛЫН ЭРТАРАШ

Н. К. Крупскайан пионьэр-влаклан сэрымэ письмажэ

Шэргэ рвэшамыч, тэндан лагэр илышда тӱҥалын, тудо тыланда кугу пайдам нужо ман тыршыман. Тэ мом ышташ тӱҥалыда вара? „Ӧрмаш паша!—тыгэ йатыржэ каласат дыр.—Мэ тунэмна, ындэ канэна!“ Канымаш—канымашлан таҥ огыл. Тӱрлӧ канымаш уло: ик тӱрлыжӧ чынак кап-кылым тазарташ полша, ушым пэнгыдэмда, куштэ, а адакшэ тугай канымашат уло,—тудыжо тыйым нойыктара, аҥыртара.

Ӱмаштэ йужо пионьэр-влак лагэрыштэ пуш, мэчэ да тӱрлӧ моло модыш укэ, йокрок, маныт ыльэ. Койкым тӧрлаташ альэ атым мушкышташ мойын логалын гын, пуйто „нойэн“ улына манын вуйым шийыт ыльэ. Но мый тидым вурсаш мойн ом шоно, но тыгай вуйшиймаш лийын. Тидым йужо вожатый-влакат ойлат ыльэ.

Лагэрыштэ жапым эн ончычак тазалык дэн вийым пэнгыдэмдаш кучылтман. Лиймэ сэмын эрэ йужышто коштман, шокшо пӱлэмыш пэтырналт шинчын шашкэ дэн модын альэ уш йомдарымэш тӱрлӧ похождений нэргэн книгам да мойын лудын кийыман огыл. Эрэак йужышто лийман, утларак тарванылман, каныман. Только утыжым нойыман огыл. Пионьэр ийготышто капым утыжым туржмаш тазалыклан эҥгэкым конда, кугу йэҥ почэш шуаш тӧчыман огыл. Эн кӱлэшыжэ рэжим, вэс мут дэнэ каласымаштэ жапым кучылт моштымаштэ: жапыштэ кынэлман, жапыштыжэ малаш вочман, кийымаштэ лудман огыл, час йоктэ вӱдышто киймэ ок кӱл, жапыштыжэ кочман, арулык правилым шуктэн шогыман (кочмо дэч ончыч кидым мушман, пӱжалтмэ ӱмбач йӱштӧ вӱдым йуман огыл, тӱрлӧ молат).

Но тидэ—пашан пэлыжэ вэлэ. Вэсыжэ—лагэрыштэ улмо жапыштэ лагэр илышым, рэжимым привычкыш пуртыман, вэсканат тугак шкэндым кучаш тунэмман. Тид дэч посна чын лэнинэц, чын сталинэц нигунамат лийын от кэрт. Чын партийэц, чын комсомолэц—тугай айдэмэ улыт, нуно кэч кунамат шкэ ончылсо пашаштым, шкэ илышыштым (мэр) общэствэнэ илышлан пуат. Молан мэмнан льотчик-влакнам чыланат саламлат? Моланжэ раш—наукылан кугу пайдам ыштышашлан лийын нуно тыгай кугу чоҥэштылмашыш лӱддэ кайышт, тудым шуктышт. Молан вара испанский гэрой-влакым чыланат ончэн брыт? Нуно шкэныштымат, шкэ икшывыштымат (ик жаплан) чаманыдэ шэмэр калыкын пашажэ вэрч кучэдалыт. Тэ мэмнан коммунист партийын историйжэ гыч иктаж мом лудын улыда гын, партийэц-влакын чыла вэрэ, кэч куштат мом ыштэн шукташ кӱлэшым, мо вэрч крэдалаш кӱлэшым нуно рабочий да работница-влаклан, крэсань да крэстьанка, чыла шэмэр-влаклан кузэ умылтарэныт, илышыштым волгалтараш чылалан куанышашлыкым ыштaш шкэныштым чаманыдэ кузэ тыршэныт, кучэдалыныт—тидым тэ шинчэда.

Шэргэ рвэзэ-шамыч, тэ шкэндам Лэнин Сталин паша вэрч кучэдалшэ лийаш туныктэн куштыза.

Вэт огэш йӧрӧ шкэм йӧратышэ орадэ лийын кушкаш да лачак шкэндым куандараш гына шонэн коштaш, тидым тыланда чылаланат умлыман. Умлышан шинча дэнэ тӱньам ончалаш тунэмман, общэствылан пайдалэ пашам ыштaш тунэмаш кӱлэш. Шукым шинчышла койын тӧрштылмӧ ок кӱл, эрэак шкэндым шэклавэн кидыштэтак кучыман, шкэндым шкэ ончэн куштыман; „мэмнам начарын воспитатлат“ манын шортман огыл, вуйым шийман огыл.

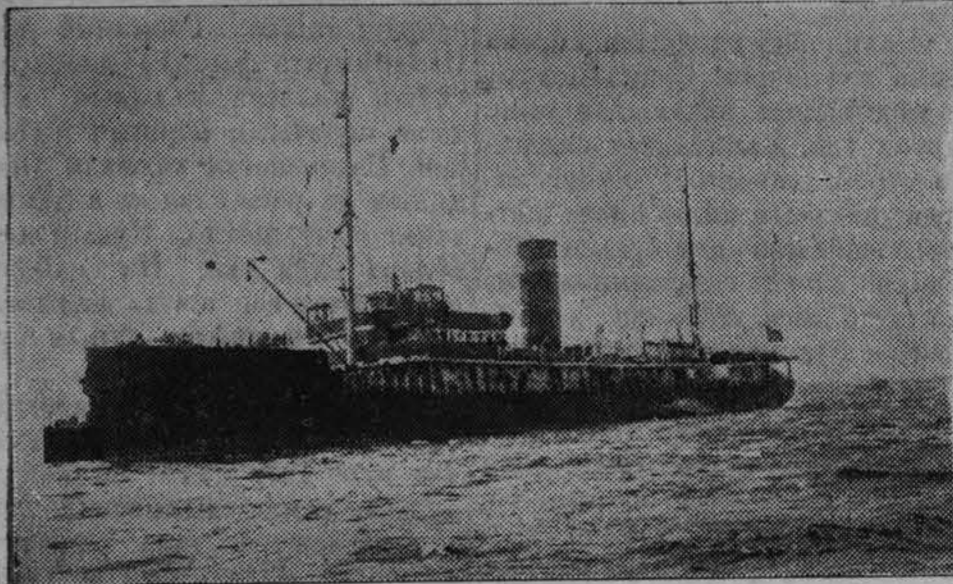
Общэствэнэ (мэр) паша сознатэльнэ дисциплиным ышта, пэнгыдэмда, айдэмым вэсын-вэсын палаш туныкта, вэсын-вэсын тунэмаш, паша ыштaш, пагалаш полша.

Вэт лагэрласэ паша лачак тэндан вийда шутымо общэствэнэ пашам почын пуа.

Посна-посна илыман огыл, а лагэр вэлэнсэ совхоз да колхозласэ рвэзэ шамыч дэн кэлшэн кылым кучыман, кузэ нуно илат, йалыштышт культур илыш кузэ организовайымэ,—палэн налман. Йалысэ рвэзэ шамыч дэнэ пырльа тэ каҥашыза, тэ нуно у йолташ-влаклан да йал илышлан мо дэн да кузэ полшэн кэртыда, тыгак шкэжэ тэ нуно дэч молан тунэм кэртыда,—чыла тидым каҥашыза, кутырыза. Шкэндан у йолташ-влакым у мурылан туныктыза, мо нэргэн лудын улыда—каласыза, йасльысэ, дэтсадысэ, клубысэ пашаштэ полышкалыза, тӱрлӧ кружок пашам организовайыза.

Общэствэнэ пашаштэ, кушто пашам пырльа каҥашэн ышташ кӱлэш, кушто вэсын вэсын полышкалаш кӱлэш, тэ комсомолыш йамдылалташ тӱҥалыда. А комсомолэц-влак мэмнан партийлан, мэмнан родинылан кӱлэш пашашкэ кызыт моло гунамсышт дэч пэнгыдын пижыт.

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лийза!

„Садко“ лэдокол Арктикыш лэктын.
Сӱрэтыштэ „Садко“ Архангэльск порт гыч лэкшаш дэч ончыч. (Сойузфото).

Марий АССР Конституцым пэнгыдэмдымэ кэчыштэ Сотнур район цэнтрыштэ кугу пайрэм эртаралтэ.
Сӱрэтыштэ: Кульбаш пэлэ кыдалаш школын самодэатэльнэ кружокшо митингыштэ татарла кушташ.
Фото Окружкинын.

АЙДЭМЫН ТАЗАЛЫКШЫМ ЛОКТЫЛШО МОДЫШ

Йаллаштэ, йатыр вэрэ тупым кырэн модмаш уло. Шуко годым рвэзэ-влакат тидэ йӧрдымӧ „модыш“ дэнэ модыт.

Тэвэ шукэртэ огыл „Патыр“ колхозысо (Морко район) йочавлак тупым кырэн модыныт. Тыштэ кугурак-шамычат лийыныт. Нуно нӧргӧ йоча-влакын тупыштым чаманыдэ кырэныт. Тудо кастэнак модмаштэ лийшэ Азйал пэлэ кыдалаш школын 7-шэ классыжым тунэм пытарышэ Логинова Эчука чэрланэн.

Рвэзэ-влак, мыйын шонымаштэ тидэ йӧрдымӧ модышым модышлан шотлыман огыл. Айдэмын тазалыкшым локтылаш полшышо модыш млanна ок кӱл.

Иванов Арсик.

Морко район, „Патыр“ колхоз.

Кӧ, мо вийан?

(Кок рвэзын кутырмышт гыч)

— Мо вийан?—йодэш иктыжэ.
— Паровоз—ойла вэсыжэ
— А кӧ вийан?
— Айдэмэ.
— Айдэмэ? Айдэмэ кунар вагоным шупшын кэртэш?
— Айдэмэ ик вагонымат шупшын ок кэрт, но садак тудо вийан.
— А паровоз гын, коч 18 вагон лийжэ садак шупшын кудалэш—нигунамат ок нойо. Значит тудо вийан.
— Укэ, мый тый дэнэт ом кэлшэ. Кэч мом ойло, садак совэт айдэмэ вийан. Тудо кугу йогын вӱдым ваштарэшла йоктарэн кэртэш. Нигӧн мийэн кэртдымэ Йӱдвэл польусым сэнэн. Тудо шкэ паровозым, фабрикым, заводым ышта. Чыла тидэ айдэмын вийжэ.
— Да, айдэмэ вийан.

3-шо №-ан рэбусын отвэтшэ

Иаковлэв Иванын (Морко район) рэбусыжым Паутков Н. (Иошкар-Ола район), Шибаков В. (Иошкар-Ола район), Аимов Ҥ. (М.-Турэк район), Иванов И. (Шэрнур район), палэныт. Рэбусын отвэтшэ: „Иолташ, сылнэ литэратур книгам луд“ лийэш.

Мыйын мутэм

Мый „Йамдэ лий“ газэтын дэткоржо—Фэдотов Иыван, тэлэ мучко шуко экзэмпльар „Иамдэ лий“ газэтым тунэмшэ-влак коклаш шарэнам.

Ончыкыжат газэт шарымэ пашам чарнаш огыл манын, шкэ ӱмбакэм ийуль тылзыштэ 20 экзэмпльар „Иамдэ лийым“ да 10 экзэмпльар моло газэтым шараш мутым пуэм. Шкэ почэшэм Кой-Сола пэлэ кыдалаш школын 7-шэ классыштыжэ (Шэрнур р-н) тунэмшэ Азманов Элэксэйым ӱжам.

Фэдотов Йыван.

Пӧтйал ПКШ, Сотнур район.

Кокымшо смэнын пэрвой костьоржо лийэ

Рэспублик пионьэр лагэрыштэ кызыт кокымшо смэнэ кана. Тидэ смэнын 9-шэ ийульышто пэрвой пионьэр костьор лийэ. Костьорышто старший вожатый Звэрьэв В. пионьэр-влаклан Иӱдвэл польусым сэнэн налмэ нэргэн кутырыш. Тидын дэч варажэ пионьэр-влак почэламутым лудыч, мурым мурышт, адак тӱрлӧ вэсэла модыш-влак дэнэ модыч.

И. Ильимон.

„Таир“.

Врид. отв. редактора—А. ИАНАЛОВ.

Упол. Марлита № А—142 Тираж 7360 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышэ „Марий Коммун“